

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาในประเทศไทย จะเป็นรูปแบบการผสมผสานของ ๓ สิ่งด้วยกันคือ ๑) วัฒนธรรมจีนซึ่งเป็นความเชื่อพื้นเมืองก่อนที่ศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนาจะมาถึง เช่น เชื่อเรื่องผีसाงเทวดา ปู่เจ้าสมิงพราย แม่นาคพระโขนง จตุคามรามเทพซึ่งเป็นเทวดาท้องถิ่น ๒) ศาสนาพราหมณ์จากอินเดียก็นำเรื่องพระพรหมพระวิษณุพระศิวะเข้ามา ยกกระดับจากผี薩ธรรมชาติเป็นเทวดาชั้นสูง ๓) พระพุทธศาสนาเข้ามาทีหลังผสมกับความเชื่อผี薩ธรรมชาติ ท้องถิ่น และความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ปะปนกัน ๓ ปัจจัยนี้คือความเชื่อของคนไทยที่เป็นมาพันสองพันปีแล้ว ยิ่งในช่วงที่เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ ความเชื่อทางไสยศาสตร์ก็เฟื่องฟู เพราะเป็นทางออกของประชาชนที่สิ้นหวัง เมื่อหวังจากระบบอะไรที่ใช้เหตุผลไม่ได้ก็ต้องหวังพึ่งสิ่งที่ไม่ใช่เหตุผล ก็คืออำนาจลึกลับบันดาล เศรษฐกิจฝืดเคืองมาก ชาวบ้านมีชีวิตที่แร้นแค้น ความหวังกับระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันไม่ได้ มีแต่ความสิ้นหวัง ถ้ามีอำนาจลึกลับอะไรบางอย่าง ประชาชนก็ไปหวังอำนาจนั้นว่าจะมาช่วย ซึ่งเป็นเรื่องทางใจที่ค่อนข้างมกมายไร้เหตุผล ซึ่งเหตุการณ์เช่นนี้เคยเกิดขึ้นในประเทศอินเดีย หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วหลายร้อยปี เมื่อนานวันเข้าชาวพุทธก็เริ่มย่อหย่อน ตั้งตนอยู่ในความประมาท หันเหออกจากหลักการพึ่งตนเองไปพึ่งพาอำนาจศักดิ์สิทธิ์ภายนอก ชาวพุทธก็เริ่มอ่อนแอ ซึ่งในขณะนั้นอินเดียก็มีศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนาดั้งเดิมอยู่แล้ว เมื่อชาวพุทธอ่อนแอไม่พึ่งตนเอง ศาสนาพราหมณ์ก็หยิบยืมศักดิ์สิทธิ์ให้ ชาวพุทธก็ไปเกาะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของพราหมณ์ ชาวพุทธก็มัวแต่ไปพึ่งสิ่งเหล่านี้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า แม่น้ำ ภูเขา จอมปลวก ซึ่งคนลือกันว่าศักดิ์สิทธิ์ เราพึ่งได้ที่ไหน ต้องพึ่งตนเอง คือปฏิบัติตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา^๑ อันนี้คือมูลเหตุที่ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อม เมื่อพระพุทธศาสนาเสื่อมไปจากอินเดียมีสาเหตุหลัก ๓ ประการ หนึ่งคือชาวพุทธอ่อนแอ พอมีเหตุปัจจัยภายนอกมากระทบก็พังง่าย “พิธีกรรม – บุญ – ประเพณีเฉพาะทาง การพรมน้ำมนต์ การปลุกเสก” จึงทำให้เกิดขบวนการแสวงหาทางออกเฉพาะทางในเรื่องความเชื่อ และเป้าประสงค์เฉพาะทางในทางศาสนามากขึ้นซึ่ง

^๑ ดนัย ไชยโยธา, *ลัทธิ ศาสนา และระบบความเชื่อ*, (กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๑.

นิธิ เอียวศรีวงศ์ มุ่งมองไปที่ว่าการถือปฏิบัติดังกล่าวแยกส่วนกับพุทธธรรมแต่ก็เป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่อิงแอบอยู่กับพระพุทธศาสนาว่า “...ยึดถือพิธีมากมายซึ่งเกิดขึ้นเป็นเป็นจำนวนมากเหมือนดอกเห็ด ซึ่งส่วนใหญ่ค่อนข้างจะขัดแย้งกับหลักพุทธธรรม แม้ว่ายังแฝงตัวอยู่ในฉายาของพระพุทธศาสนาก็ตาม...”^๒ แต่ในความแปลกแยกนี้ ก็กลายเป็นการยอมรับกลาย ๆ ของ “ความเชื่อ” กระแสหลักที่พึงพอใจกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะเป็นพิธีหนึ่งของ “กรรมปฏิบัติ” นั้น อย่างไรก็ตามรู้สึกตะขิดตะขวงในความแปลกแยกอย่างจริงจังในสภาพสังคมที่มีความหลากหลายความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นทำให้ผู้คาดหวังจากพระพุทธศาสนาแตกต่างกันตลอดจนเข้าใจและรับรู้พระพุทธศาสนาด้วยวิธีการที่ไม่เหมือนกันจากสภาพเช่นนี้จะเป็นภาวการณ์ที่ทำให้พระพุทธศาสนาต้องปรับตัวเปลี่ยนแปลงให้หลากหลายขึ้น เพื่อตอบสนองของกลุ่มคนที่หลากหลาย^๓ พระไพศาล วิสาโล ได้ให้เสนอแนวคิดจากงานวิจัยของท่านว่า “เป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองกับความซับซ้อนของสังคม”^๔ หรือมองอีกมุมหนึ่งอาจเป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการเชิงพุทธภายใต้ความล้มเหลวของพระพุทธศาสนากระแสหลัก ที่นับวันจะเดินห่างออกจากหลักการเดิมของพระพุทธเจ้าออกไปทุกที จึงทำให้เกิดการแสวงหาคุณค่าแท้ในเชิงของการปรับเปลี่ยน ตามนัยของการเปลี่ยนแปลงตามความคิดเห็นของนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาว่าทุกครั้งที่มีความคิดหรือกระแสความเปลี่ยนแปลงแบบใหม่ไหลบ่าเข้ามาในสังคม หากเป็นกระแสใหญ่ ผลที่เกิดขึ้นกับศาสนาดั้งเดิมในสังคมมี ๔ แบบ คือ ๑) ศาสนานั้นถูกลดบาทลง ๒) ศาสดาดั้งเดิมโอนอ่อนผ่อนตามไปตามสถานการณ์ใหม่หรือความคิดใหม่ ๓) เกิดการปรับตัวในศาสนาเพื่อธำรงคุณค่าเดิมเอาไว้ ๔) ศาสนาปิดตัวเองและพยายามกลับไปหา “ความจริงแท้” ในอดีต^๕

สภาวะการณ์ดังกล่าว ดูเหมือนจะเป็นความแตกแยกและในเวลาเดียวกัน จะด้วยเหตุผลใดก็ตาม กลุ่มองค์กรชาวพุทธใหม่ ที่มีความหลากหลายและมี “มิติ” ของการหยิบพุทธธรรมขึ้นมาเพื่อตอบสนองลักษณะเฉพาะกลุ่ม และเป้าหมายในเชิงพุทธที่ยังสัมพันธ์กับคัมภีร์หลักคือ “พระไตรปิฎก” หรือพระพุทธศาสนาในภาพรวม จึงทำให้พระพุทธศาสนาในมิติใหม่ที่มีกระบวนการขับเคลื่อนใหม่ (New Movement) โดยอาจพิจารณาได้ว่ากระบวนการขับเคลื่อนนี้มี

^๒ อ้างใน พระไพศาล วิสาโล, *พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖), หน้า ๔.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๙.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๐.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๐.

พลวัฒน์ในเชิงสังคมที่มีลักษณะเฉพาะทาง หรือในอีกกรณีหนึ่งอาจเป็นพลวัฒน์เพื่อตอบสนองความเป็นปัจเจกกลุ่มมากยิ่งขึ้น

สาระสำคัญของการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งไปที่กลุ่มองค์กรชาวพุทธใหม่ และกิจกรรมของแต่ละกลุ่ม เป็นการศึกษากลุ่มองค์กรกับการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา หรืออีกในความหมายหนึ่ง พระพุทธศาสนากระแสหลักในประเทศไทยไม่สามารถตอบสนองความพึงพอใจทางศาสนาได้อย่างทั่วถึง จึงเกิดขบวนการขับเคลื่อนใหม่ที่ลุกขึ้นมาเพื่อออกแบบ พระพุทธศาสนาในมิติที่ตัวเองหรือกลุ่มตัวเองมุ่งหวัง จึงทำให้เกิดการขับเคลื่อนสังคมอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันขณะนี้คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองที่มีพระราชบัญญัติรองรับอำนาจในรูปแบบโครงสร้างเป็นคำสั่ง แดงการณ แต่ไม่มีผลในเชิงกระบวนการ กำลังถูกท้าทาย หรือว่าเป็นเพียงปรากฏการณ์หนึ่งของการเปลี่ยนผ่านรูปแบบในสังคมเท่านั้น

ดังนั้นการวิจัยจึงมีวัตถุประสงค์มุ่งศึกษาพัฒนาการของกลุ่มขบวนการพุทธใหม่ เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการทางสังคม “ศาสนา” ที่มีส่วนสัมพันธ์กันอย่างกลาย ๆ ในมิติที่มีความซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัยของการเกิดขึ้น และตั้งอยู่ พร้อมทั้งขยายเครือข่ายจนเกิดเป็นผลปฏิบัติในเชิงสังคมอย่างที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ในภาพลักษณ์ที่มีความหลากหลาย การตีความจากการผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมจึงนำไปสู่ขบวนการหรือกลุ่มชาวพุทธในประเทศไทยมีแนวความคิดที่แปลกแยกไปจากเดิมและนำไปสู่การรวมตัวของกลุ่มคนที่มีแนวความเชื่อหลากหลายประเภทตามส่วนต่าง ๆ ในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารวบรวมขบวนการพุทธใหม่ไว้เพื่อเป็นข้อมูลหลักฐานถึงเปลี่ยนแปลงและเป็นข้อมูลสำหรับการศึกษารายละเอียดเฉพาะขบวนการหรือแต่ละสำนักต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของพระครูพิพิธประชานาถ วัดสามัคคี คุณพ่อทองพูน เสาวโรนุพันธ์ วิหารธรรม และ คุณแม่จันทร์ทา ฤกษ์ยาม สำนักปฏิบัติธรรมภูริทัตตะ

๒. เพื่อศึกษาแนวการปฏิบัติ วิธีการเผยแผ่ และอิทธิพลต่อสังคมของพระครูพิพิธประชานาถ วัดสามัคคี คุณพ่อทองพูน เสาวโรนุพันธ์ วิหารธรรม และ คุณแม่จันทร์ทา ฤกษ์ยาม สำนักปฏิบัติธรรมภูริทัตตะ

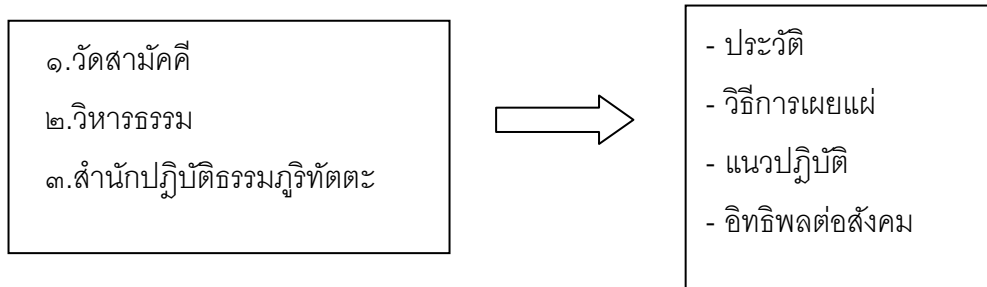
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัยและกรอบแนวคิด

การวิจัยเรื่อง “ขบวนการพุทธใหม่ในประเทศไทย” มีขอบเขตดังนี้

ขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวปฏิบัติ วิธีการเผยแผ่ และอิทธิพลต่อสังคมของ พระครูพิพิธประชานาถ วัดสามัคคี คุณพ่อทองพูน เสาวโรจน์พันธ์ วิหารธรรม และ คุณแม่จันทร์ทา ฤกษ์ยาม สำนักปฏิบัติธรรมภูริทัตตะ

โดยพิจารณาจากแผนภาพเพื่อประกอบให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่

- ๑) พระครูพิพิธประชานาถ (หลวงพ่อนาน สุพุทธสีโล) วัดสามัคคี ต.ท่าสว่าง อ.เมือง จ.สุรินทร์
- ๒) วิหารธรรม บ้านหนองโดน ต.หนองโดน อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์
- ๓) สำนักปฏิบัติธรรมภูริทัตตะ บ้านหนองไศล ตำบลคู่อึ่ง อำเภอหนองฮี จ.ร้อยเอ็ด

๒. ขอบเขตด้านเวลา

มีเวลา ๑๒ เดือน เริ่มจาก วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๑ - ๓๐ กันยายน ๒๕๕๒

๓. ขอบเขตด้านสถานที่เก็บข้อมูล

- ๑) พระครูพิพิธประชานาถ (หลวงพ่อนาน สุพุทธสีโล) วัดสามัคคี ต.ท่าสว่าง จ.สุรินทร์
- ๒) วิหารธรรม บ้านหนองโดน ตำบลหนองโดน อำเภอลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ ๓๑๑๓๐
- ๓) สำนักปฏิบัติธรรมภูริทัตตะ บ้านหนองไศล ตำบลคู่อึ่ง อำเภอหนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ขบวนการพุทธใหม่ หมายถึง พระครูพิพิธประชานาถ วัดสามัคคี คุณพ่อทองพูน เสาวโรนุพันธ์ วิหารธรรม และ คุณแม่จันทร์ทา ฤกษ์ยาม สำนักปฏิบัติธรรมภูริทัตตะที่มีรูปแบบในการผสมผสานพระพุทธศาสนา ความเชื่อ เพื่อประยุกต์เป็นแนวปฏิบัติที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม

เผยแพร่ หมายถึง การบริหารจัดการเพื่อเผยแผ่ความเชื่อเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายรับรู้ข้อมูล เช่น การแจกแผ่นพับ เอกสาร หนังสือคำสอน โฆษณาทางโทรทัศน์ วิทยุ เว็บไซต์ เป็นต้น

อิทธิพล หมายถึง ศักยภาพแห่งความสามารถเฉพาะตัวบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีความสามารถโน้มน้าวให้คนอื่น ๆ เปลี่ยนแปลงความคิดเห็นและพฤติกรรม โดยปราศจากการขู่ บังคับ และใช้กำลัง

๑.๕ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

๑. ทราบถึงขบวนการพุทธใหม่ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย
๒. ทราบถึงแนวการปฏิบัติ วิธีการเผยแพร่ และอิทธิพลต่อสังคม
๓. ข้อมูลที่ค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้ มีส่วนใช้อำนวยประโยชน์ในด้านการจัดทำข้อมูลสารสนเทศในส่วนของคุณะสงฆ์เกี่ยวกับขบวนการพุทธใหม่ในประเทศไทย